

‘Maar wat zit er achter die deur?’

Interview met Alice van der Pas over de ouderbegeleiding van nu

Door Liesbeth Simpelaar

‘Ik maak me grote zorgen’, zegt Alice van der Pas. In een interview eind 2015 vertelt ze over de tekortkomingen van de hedendaagse ouderbegeleiding en over haar hoop en wensen.

Ze ziet er fragiel uit, op het eerste gezicht. Ouder dan ik dacht. Maar al snel merk ik dat Alice van der Pas nog net zo kien en alert is als blijkt uit haar boeken en uit eerdere interviews.

‘Ja, dat heb ik hier geschreven. Ja, daar staat hier iets interessants over.’ De grote tafel in haar werkkamer komt al snel vol te liggen met boeken. Van der Pas is zeer belezend. Ze ontwikkelde, na dertig jaar werkzaam te zijn geweest als ouderbegeleider en gezinstherapeut, een psychologie van het ouderschap en een methodiek voor de begeleiding van ouders. De theorie is bij haar altijd sterk verbonden met de praktijk en haar publicaties zijn gelardeerd met talloze

casussen. Als je erin begint te lezen kun je niet meer ophouden, zo boeiend schrijft ze.

Akelige dingen

Voor haar levenslange werk kreeg ze in 2011 de *Lifetime Achievement Award* van de *International Family Therapy Association*, en in haar *acceptance speech* deed ze een oproep aan hulpverleners om het ouderschap niet te verwaarlozen. Ze vergelijkt ouderschap met water, dat voor ons evenzeer van levensbelang is, maar als te vanzelfsprekend wordt gezien: ‘Like water, parenting is everywhere, and supporting life itself. I do not have to tell you, however, what is happening to the globe's water: we take it for granted, and we neglect it. The same is true of parenting, alas. And as I am one of the oldest pieces of furniture in the house of family therapy, I feel entitled to voice concern.’

Haar zorgen zijn sindsdien alleen maar groter geworden. ‘Ouders zijn buiten beeld’, zegt ze. ‘Ik heb veel akelige dingen gezien de laatste jaren.’ Ze geeft een voorbeeld. Onlangs riepen groepsleiders haar hulp in, omdat de pedagogen van hun instelling het niet goed vonden dat de ouders van de kinderen op bezoek kwamen. Van der Pas ging met het hele team in gesprek, maar ook zij kwam er niet doorheen. ‘Ik kwam een muur tegen bij die pedagogen’, verzucht ze.

Militante ouders

Hulpverleners zijn al veel langer onwillekeurig meer gericht op het kind. In 1999 constateerde ze: ‘Ouders zijn lastig, met hun ‘dat weet ik al’ of ‘dat heb ik al geprobeerd’ (Van der Pas, 1999). Maar nu zegt ze: ‘Ouders worden buiten beeld gezet, maar ook het ouderschap, wat toch invloed heeft op een relatie. Partnerrelatietherapeuten behandelen het “partnerschap” alsof dat de enige relatie is in een gezin, en de andere relaties geen rol spelen. Ik vind het echt te bar.’

Hoe de vele verschillende rollen in gezinnen met elkaar verweven zijn is nog onontgonnen terrein, aldus Van der Pas. Daarom is ze bezig met een artikel voor een vakblad over alle mogelijke constellaties: ‘De invloed van ouderschap op de partnerrelatie, de rol van broers en zussen, de positie van gescheiden ouders, groot- en schoonouders en stief-, pleeg- en adoptiegezinnen.’

Dan noemt ze het werk van Wim Goossens, ouderbegeleider en expertdocent bij Zuyd Hogeschool. Hij belichtte in *Samen balanceren op een evenwichtsbalk* (2004) de missers van collega-ouderbegeleiders vanuit zijn positie als vader van een gehandicapte zoon. Hij merkte zo dat ouderbegeleiding *geven* iets heel

anders is dan ouderbegeleiding *krijgen*. Het eerste gaf hem eigenwaarde en status; het tweede tastte zijn zelfbeeld en zijn competentiegevoel aan.

‘Gelukkig zijn er de laatste jaren allerlei ouderorganisaties opgericht die aan de behoefte aan solidariteit tegemoetkomen. Militante ouders, dat is een prachtige ontwikkeling’, zegt ze blij. ‘Je hebt De Noodkreet, waar voormalige klanten van de kinderbescherming ouders wegwijs maken in de jeugdhulpverlening, en Stichting Ovaal voor ouders van autistische kinderen, opgericht door Janneke van Bockel. En er verschijnen boeken zoals *Een kind met kansen* (2015) door Odet Stabel en *Een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid* (2010) door Kaat Schaubroeck. Die moeders beschrijven hun ervaringen, hoe bijdehand je moet zijn om de juiste dokter te vinden, alles te regelen en om eventueel benodigde zorg te organiseren.’

Inprutsen in studierichtingen

Professionele ouderbegeleiders zijn solidair en erkennen het besef van verantwoordelijk-zijn van ouders, benadrukt Van der Pas. ‘Als er hulp nodig is moet hij of zij de ouders altijd beschouwen als de opdrachtgevers. Een ouderbegeleider moet bereid zijn verantwoording aan de ouders af te leggen over alle bemoeienis met henzelf, met het kind en met de opvoeding.’ Dat maakt het veel gecompliceerder dan normale hulpverlening. Waar leer je dat? Van der Pas noemt verschillende mogelijkheden.

Wim Goossens, die ze al eerder noemde, geeft trainingen, modules en workshops aan de Zuyd Hogeschool. Van der Pas: ‘De interesse voor ouders weet hij in te prutsen in allerlei studierichtingen, bijvoorbeeld voor verpleegkundigen en leerkrachten. De kennis die ik heb verspreid geeft hij door aan professionals die niet in het perspectief van ouders worden opgeleid. Hij leert hen in hun schoenen te staan.’

Ook aan de Hogeschool Leiden is er een minor Ouderschap en Ouderbegeleiding en een opleiding Ouderbegeleiding voor verpleegkundigen van het Academisch Ziekenhuis. Verder noemt Van der Pas de trainingen van Katie-Lee Weille en Gwen Marcelis bij de RINO-groep in Utrecht.

Over het algemene aanbod van opleidingen tot ouderbegeleider is Van der Pas echter niet erg te spreken: ‘Toen ik in de jaren negentig regelmatig workshops gaf aan de RINO in Amsterdam was er een hele kring professionele ouderbegeleiders die her en der lesgeven. Maar die groep is uitgedund. En een masteropleiding zit er nog niet in. Nee, als je een uitstekende totaalopleiding wilt, moet je naar Antwerpen, naar de Interactie-Academie.’

Multidisciplinaire werkstructuur

Het gebrek aan opleiding heeft, zo ziet Van der Pas, gevolgen in de praktijk. ‘De Centra voor Jeugd en Gezin zijn laagdrempelig, ja. Maar wat zit er achter die deur? Er zouden daar gespecialiseerde ouderbegeleiders moeten zijn, net als vroeger bij de Medisch Opvoedkundige Bureau’s. Door de opleiding Sociaal Psychiatrisch Werk en door de MOB’s was ouderbegeleiding één van de best ontwikkelde takken van het maatschappelijk werk.’

Van 1969 tot 1992 werkte Van de Pas zelf als ouderbegeleider en ze is nog steeds enthousiast over de multidisciplinaire werkstructuur van de MOB’s: ‘Alle perspectieven waren vertegenwoordigd: ouderbegeleiders met daar omheen kinderpsychiaters, psychologen, pedagogen en een kinderarts. De ouderbegeleider verzorgde het contact met de wereld van het kind: ouders en school. Regelmatig was er teamoverleg en werden casussen inhoudelijk besproken.’

Pendelbeweging

Een tekort aan opleidingen, te weinig professionele ouderbegeleiders, ouders die in de verdrukking komen. De aandacht voor het ouderperspectief lijkt de laatste tien jaar weer terug bij af. En dat stemt Van der Pas treurig.

Of komt die aandacht vanzelf terug? Er schijnt een historische pendelbeweging te zijn, vertelt Van der Pas. Herman Baartman schetste, als hoogleraar Preventie en Hulpverlening Kindermishandeling, in een lezing in 2013 het telkens heen en weer gaan tussen het behoud van het gezin *families first* en de veiligheid van het kind *children first*. Zo was vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw de benadering *families first* gangbaar. Maar in 2005, na de dood van Savanna en haar lotgenoten, vond een omslag plaats naar *children first*. Vanaf toen werden aandacht voor ouders en zorg voor gezinsbehoud opgevat als doormodderen, als een teken van zwakte.

Solidariteit met ouders

Moeten we dan maar wachten tot de pendel weer doorslaat naar de andere kant? Van der Pas: ‘Het is beter om in de praktijk een balans te vinden tussen *families first* en *children first*. En de sleutel voor die balans ligt volgens Baartman, en dat ben ik natuurlijk van harte met hem eens, in de solidariteit met ouders.’ Al vallen de hoogtijdagen van het vak ouderbegeleiding ongeveer samen met de periode *families first*, in haar werk zoekt Van der Pas steeds naar een evenwicht tussen de twee benaderingen: ‘Wanneer hulpverleners solidair zijn met de goede bedoelingen van die ouder, valt het makkelijker om de goede toon te vinden en

de juiste woorden om te praten over wat fout gaat. En zij vinden dan de ouder aan hun kant bij pogingen om het kind te beschermen.’ (Van der Pas, 2007).

Na de lezing van Baartman verscheen prompt in 2014 haar bundel *Hoezo probleemouders?*. Van der Pas: ‘Als je wilt weten wat er aan solidariteit zoal valt te verbeteren, moet je dit lezen. Dat wordt hier heel concreet gemaakt door orthopedagogen, psychologen, ouderbegeleiders en door militante ouders.’

Kleine tikjes

Van der Pas is ongerust, maar tegelijkertijd hoopvol en onversaagd. Nog steeds publiceert zij artikelen in het tijdschrift *Ouderschapskennis* dat ze achttien jaar geleden oprichtte, en ook probeert ze in kringen van relatietherapeuten door te dringen om hun focus te verbreden.

Aan het eind van het interview bekijken we twee tekeningen die bij haar in de gang hangen. ‘Kijk hoe subtiel de potloodlijnen het landschap in de verte suggereren’, wijst ze. Het doet me denken aan iets wat ze in een van haar boeken schreef: dat een kleine opmerking van een ouderbegeleider net dat tikje kan zijn waardoor een ouder een andere richting opgaat. Het is te wensen dat Van der Pas nog maar veel tikjes mag uitdelen.

Auteur:

Liesbeth Simpelaar is filosoof en publicist en schreef dit interviewartikel in opdracht van de Marie Kamphuis Stichting.

Bronnen

- Baartman, H. (2013). *Eigen kracht, daadkracht en de kracht van solidariteit*. Mulock Houwer-lezing 2013
- Goossens, W. (2004). Samen balanceren op een evenwichtsbalk: over de subtiele en fragiele relatie van begeleiders met ouders van kinderen met een verstandelijke beperking. *Tijdschrift Ouderschap en ouderbegeleiding*, 7, 3, oktober
<http://www.wervelkind.nl/downloads/symposium/Artikel-Ouderbegeleiding-Wim-Goossens.pdf>
- Pas, A. van der (1999). *Ouderbegeleiding tussen ergernis en bekommernis*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Pas, A. van der (2009). *Handboek methodische ouderbegeleiding dl. 6: De interventiefase. Keuzes en kansen*. Amsterdam: SWP
- Pas, A. van der (2011). *Acceptance Speech IFTA Award 2011*, via: www.alicevanderpas.nl/pdf/AWARD-IFTA-2011.pdf

- Pas, A. van der (red.) (2014). *Hoezo probleemouders. Tien opstellen over de ongemakkelijke relatie ouders-maatschappij*. Amsterdam: SWP